

## ◁ KRONIKA. ▷

**Drama.** Pod novim praporom, osveženi in pomlajeni, polni najlepših pričakovanj smo otverili letošnjo sezono. Slovenski gledališki umetnosti se je končno posrečilo, da je uradno priznana in — kar je poglavitno — financijelno tudi dokaj dostojno podprta. Upravno in artistično gledališko vodstvo se je znatno razširilo in nadejati se je, da bo zamoglo na širši podlagi in solidnih temeljih vršiti svoj delokrog v procvit mlade slovenske Talije. Cisto pravilno je povedal Frid. Juvančič, sedanji upravitelj slovenske drame in opere, v „Gledališkem listu“, da bi poddržavljenje Narodnega gledališča v Ljubljani moralo pomeniti za slovensko kulturo razvojni mejnik, zgodovinski fakt.

Dejstvo je, da Slovenija doslej gledališke umetnosti ni imela. Imeli smo pač gledališče, v kolikor smo ga potrebovali, imeli smo gledališke igravce, ki so postali bedni nezaposleni ljudje, kadar gledališča nismo potrebovali in na katere smo zrl s čudnim, pomilovalnim neumevanjem; da, usoda nam je v svoji zlobni igri naklonila celo nekaj pravih in pristnih gledaliških umetnikov, ki so se — bog ž njimi — pravočasno porazgubili po svetu ali pa so s cinično trmoglavostjo in porogljivostjo vzirajali doma pri nas ter životarili kakor cvetje brez zraka, hiralci in veneli ... Res, bog ž njimi, v kolikor so že na onem svetu, slabo vest imamo, kadar se spomnimo nanje! — Tako smo torej imeli malone vse, kar smo potrebovali, le enega ne: gledališke umetnosti. Te pa menda tudi potrebovali nismo, ker smo bili s svojo kobilico čisto zadovoljni; v oddih pa nam je služil kino in lajne v Tivoliju ...

Ampak zdi se mi, da nas je malce, malce vendarle preobrazil strogi čas, ki je za nami. Zdi se, da polagoma doraščamo tudi potrebam svoje duše. Res smo še otroci in se jih ne zavedamo tako določno. S slepim instinktom gremo za lučjo, ki sije daleč, daleč. A nagon je v nas živ in ne umre več. In kadar oživi v nas še potreba, jasna, določna in zavestna, tedaj bomo dobili tudi tisto, o čemer domnevamo, da že imamo: prežlahten biser v vencu slovenske kulture: slovensko gledališko umetnost.

Nemara je še daleka pot do tja. Nemara bo poteklo dotlej desetletje, nemara celo stoletje. Tako vsaj sem si moral zatrjevati, ko sem gledal letošnjo prvo predstavo — Ivana Cankarja komedijo v štirih dejanjih „Za narodov blagor“. Tako neuspele predstave nisem pričakoval vzlic našemu notorično šibkemu in umetniško nečoraslemu ansamblu. Ne glede na to, da se je centralna figura, nositelj komedije, žurnalist Julijan Ščuka, povsem ponesrečil, so bile tudi vse ostale vloge brezizjemno podane tako brezizrazno in brezbarvno, da ni mogoče govoriti o njih. Režija nam ni podala ničesar novega; gibala se je v čisto stereotipnih in šablonskih mejah, brez sleherne izvirne črte. Facit večera je bil, da je vzlic vsemu prizadevanju največjega slovenskega poeta, dramaturga

O. Zupančiča, komedija največjega slovenskega dramatika, Ivana Cankarja, po zaslugi njegovih neinteligentnih in neumetniških interpretov temeljito pogorela. Nauk večera pa je bil, da je slovenska gledališka umetnost še zelo daleč za slovensko dramsko umetnostjo. Kako naj se pod takimi pogoji razvija naša drama, ki ji ni dano, da bi se predstavila občinstvu na odru v dostojni obliki, — naj vedó bogovi. V tem pogledu me ni prepričala o nasprotnem niti slovenska uprizoritev „Anfise“ Leonida Andrejeva, ki smo jo malo poprej videli uprizorjeno po ruski družbi Muratova v sijajnih kreacijah gospoda Putjate in gospe Mansvjetove. Drama „Anfise“ je misterij gorečega ženskega srca, ki dogoreva pred našimi očmi in zastruplja s svojim bleskom svojo okolico. Motno bleščeča vešča v somraku — ljubica in morivka. Z neskončnim, a zlaganim ponosom bega ta ženska svoj križev pot od postaje do postaje za svojo nagonsko sló do zadnjega, velikega in odkritosrčnega razočaranja. Kdo bi tu ločil laž od resnice? Vse je samó valovanje, motnjava čustev, razpoloženj, kapric, stavljenih v brezčasnost pod spektrum vsevečne in nedostopne usode. Zaman se zaganja vanjo brezskrbne vedri in lahkomiselni Fjodor Ivanovič, talentirani, duhoviti, modernizirani Rus iskavec, ki mu je že od vsega začetka zapisano na čelu, da se bo pogubil. Zakaj preveč kapricijozno senzitiven slabič je, da bi s krepko gesto moža-samokrotivca zaokrenil svoje življenje s stranpoti, kamor mu je spolzelo; skoro igraje se spusti v prepad... To težko, mrko dramo beganja in iskanja, ki vzlic svojemu modernemu neorealističnemu simbolizmu nosi v svojem osrčju sledove velike antične tragedije, je podala slovenska interpretacija seveda le v medlih, samo mestoma iskrenejših tonih. Dočim je ga. Šaričeva opremila Anfiso z vsem apartnim artizmom, izkristalizirala jo intelektualno in emocionalno, na zunaj in na znotraj, njen partner, Fjodor Ivanovič, svoje vloge ni doživljal, marveč je samó dokaj korektno prekrasnoslovil; tudi ostali se niso stopnjevali nad poprečnost.

Kot tretjo predstavo smo videli Milana Ogrizoviča dramo v treh dejanjih „*Hasanaginico*“, prosto dramatisacijo znane srbske narodne pesmi. Tudi Ogrizovičeva „*Hasanaginica*“ — velespev materinskega srca — ni pravzaprav drama, vzlic temu, da se je skušal avtor mestoma približati celó dramatičnemu realizmu, marveč predvsem dramatična pesem, ki se v originalu vestno in posrečeno prilaga tonu narodnega verza. S slovenske prepesnitve je odpál sevó ves čar tega tona in zato bi absolutno ne bila nobena škoda, ako bi poslušali „*Hasanaginico*“ tudi s slovenskega odra v srbsko-hrvatskem izvorniku. Sicer pa je bila slovenska uprizoritev zanimiva samo radi tega, ker je v vlogi Hasanaginice po daljši dobi odsotnosti v tujini nastopila spet ga. Danilova. Danilova je iz tiste starejše šole umirjenega realizma, ki je dala naši drami lepo število porabnih, nekaj celó resnično umetniških interpretov. Vlogo Hasanaginice je nosila Danilova z vsem simpatičnim dostojanstvom notranjega prepričanja — v zlati sredi, brez globlje poglobitve na znotraj in brez zunanjega pretiravanja, spodobno in korektno.

Družba Muratova je tudi v abonementu ponovila rusko predstavo Shawjeve komedije v petih dejanjih „*Pygmalion-a*“. Komedijograf Bernard Shaw, satir angleške družbe, je v tej svoji duhoviti koseriji prestavil tip bajeslovnega Pygmaliona v moderno londonsko famulijo in ga parodiral v osebi Higginsa, profesorja fonetike, ki pobere nekje na ulici divjo, prirodno, neizglajeno cvetličarko

Elizo, jo vzame k sebi na dom, napravi iz nje veliko, izobraženo in ponosno damo ter se, ko je „oživila“ pred njim, zaljubi v njo. To vedro, lahko kapricioznost je ruska družba, ki v svoji sredi ne šteje samo večjih rutinerjev, marveč tudi dvoje troje resničnih umetnikov, opremila z vso nji lastno točnostjo in preciznostjo, tako v igri kakor v režiji. G. Putjata je s finim pojmovanjem in umetniško stopnjevanim izrazom postavil osebo profesorja Higginsa v sredo med veseloigro in grotesko. Ga. Marševa je kot cvetličarka Eliza doživljala prave erupcije svojega temperamenta in je šele proti koncu, ko se „prebudi“, nekoliko obledela v svoji plastični izrazitosti. G. Muratov je predvsem režiser, o čigar tehniki bo še govoriti; njegov pometaç Doolittle, Elizin oče, pa je očitoval obilje izvernih, izrazitih črt. — Želeti bi slednjič samo bilo, da ta ruska družba, ki je sedaj angažirana na slovenskem odru, čim prej zapusti torišče zapadnoevropske veseloigre ter se poda domov — v sijajno bogastvo ruske drame in komedije ter nam — makar v svojem jeziku — pokaže dela Gogolja, Grybojedova, Ostrovskega ter še mnogih in premnogih drugih. —

Letošnja zasedba v Cankarjevi farski „*Pohujšanje v dolini šentflorjanski*“ nam ni prinesla nič novega od lanske predstave; razodevala je v nekaterih figurah (dacar, hudič) iste vrline ko lani ter v vseh drugih iste pomanjkljivosti in nedostatke. Schnitzlerjevo operetno, melodramsko „*Ljubimkanje*“ je izpolnilo menda samó nekako vrzel v repertoarju ter je bilo igralsko in režijsko povsem brez zanimivosti.

Ko naj bi se letošnja sezona takorekoč šele pričela in sta se že odigrali premijeri Shakespearovega „*Sna kresne noči*“ ter Beaumarchaisevega „*Figaro se ženi*“ — je med slovenskim delom gledališkega osebja izbruhnila stavka. Mene zanima ne gledé na vsa raznolika pereča dnevna prašanja, ki so postala s to stavko aktualna, na tem mestu samo dejstvo, da so nazvali igralci ta svoj štrajk *umetniško* stavko ter se tako postavili na izključno umetniško stališče. Zato, menim, je končno vendar že dolžnost tudi slovenske gledališke kritike, da opusti piškavo naziranje, češ da je slovensko gledališko umetnost treba vedno presojati z nekakšno dobrohotnostjo ter jo ceniti po relativnosti danih razmer, in da prične slednjič, ne oziraje se na vse te tisočkrat proklete „naše razmere“, govoriti naravnost, brezobzirno in odkrito, z edinim in izključnim umetniškim merilom ter z geslom: boljše nobene gledališke umetnosti, nego samo — *takovano* gledališko umetnost!

*Fran Albrecht.*



## NOVE KNJIGE.

Uredništvo je prejelo v oceno sledeče knjige (z zvezdico \* označene so natisnjene v cirilici):

**Bošnjak, Ilija.** Vjetar i voda. Zrnčé znanja u pjesmi i priči. Split. Leonova tiskara. 1920. 48. str.

**Čehov, A. P.** Sosedje in druge novele. Poslovenil Fran Pogačnik. V Ljubljani. Tiskovna zadruga. 1920. 164 str. 18 K.